

**ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ГОЛОВНИЙ НАПРЯМОК РОБОТИ
КОМУНАЛЬНОГО ПОЗАШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
«ЦЕНТР ДИТЯЧОЇ ТА ЮНАЦЬКОЇ ТВОРЧОСТІ ТА ТУРИЗМУ»
ВАСИЛІВСЬКОЇ РАЙОННОЇ РАДИ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Дашковська О. А.

Україна, м. Василівка Запорізької області,
Комунальний позашкільний навчальний заклад «Центр дитячої та юнацької творчості і
туризму» Василівської районної ради Запорізької області

Одним з напрямків реформування позашкільної освіти в Україні є національно-патріотичне виховання юних громадян. Головною метою національного виховання є передача наступним поколінням соціального досвіду і духовних надбань українства, високої культури міжнаціональних відносин; формування у молоді особистісних рис громадянина України, які включають у себе національну свідомість, розвинену духовність, фізичну досконалість, моральну, художньо-естетичну, правову, трудову та екологічну культуру. Головними складовими національного виховання є громадянське та патріотичне виховання.

В умовах розбудови України як суверенної держави у змісті позашкільної освіти та виховання посилено складову історичного аспекту суспільного розвитку та національно-патріотичного виховання. Виховання освіченої, гармонійно розвиненої та національно свідомої людини неможливе без вивчення рідної мови, природи рідного краю, фольклору, національної символіки, мистецтва, родинно-побутової культури. Простежується пряма закономірність виховання: чим глибше проникнення молоді в скарбницю матеріальної і духовної культури Батьківщини, осмислення нею найвищих досягнень своєї нації, тим глибші патріотичні почуття. Створити і зміцнити державу можуть громадяни, які люблять свою країну, свій народ і готові самовіддано служити їх інтересам. Все це виховується з дитинства. А позашкільля відіграє велику і важливу роль у формуванні юної особистості. Для того, щоб набути результату в національно-патріотичному вихованні дітей,

працівники ПНЗ в своєму арсеналі мають кращі надбання світової педагогіки з цього напрямку, можливості засобів масової інформації, мають спираються на народні традиції, а також встановлювати взаємини співробітництва з громадськими організаціями. **Така змістовність роботи сьогодні надто актуальна.**

Згідно з листом відділу освіти Василівської райдержадміністрації від 05.12.2014 № 01-22/1401, листом та методичними рекомендаціями Міністерства освіти і науки України від 27.11.2014 № 1/9-614 щодо організації патріотичного виховання дітей та учнівської молоді у 2014/2015 навчальному році робота в даному напрямку має наскрізно пронизувати весь навчально-виховний процес, органічно поєднувати національне, громадянське, моральне, родинно-сімейне, естетичне, правове, екологічне, фізичне, трудове виховання, базуватися на національній історії, знанні та відстоюванні своїх прав, виконанні конституційних і громадянських обов'язків, відповідальності за власне майбутнє, добробут та долю країни.

Патріотичне виховання має охоплювати всіх учасників навчально-виховного процесу, сприяти формуванню у дітей та утвердженню у педагогів і батьків національних та загальнолюдських цінностей, особистісних якостей, що притаманні громадянину України. З цього приводу багато написано про можливості загальноосвітніх закладів і менше про позашкільні установи, які також мають значний потенціал для здійснення такої роботи.

Мета статті: показати як засобами позашкільної освіти в сучасних умовах можна виховувати справжніх патріотів своєї держави.

В нашому закладі працюють 29 гуртків (41 група), а це 770 вихованців. Головною метою своєї роботи вважаємо виховання громадянина, спрямоване передусім на розвиток патріотизму, який, на нашу думку, полягає, перш за все, в любові до свого народу, до України. Важливою якістю українського патріотизму має бути турбота про благо народу, сприяння становленню й утвердженню України як правової, демократичної держави, готовність відстояти незалежність Батьківщини. Основу громадянського виховання Центр

вбачає у формуванні історичної пам'яті у гуртківців, поверненні їх до витоків національної свідомості, історії та культури через усі напрямки, за якими організована робота гуртків: художньо-естетичним, науково-технічним, військово-патріотичним, туристсько-краєзнавчим, соціально-реабілітаційним та спортивним. Домінуючими формами громадянського виховання, спрямованими на розвиток пізнавальної активності та творчої самореалізації є участь та проведення заходів, а саме:

- *патріотичного спрямування*: участь у обласному конкурсі «Спадщина», зустрічі з ветеранами, організація та проведення «Ходи зі свічками», участь у Днях партизанської слави, солдатських привалах, відвідування Музею авіації заводу «Мотор-Січ»;

- *народознавчого спрямування*: участь у міжнародних та обласних фестивалях та конкурсах козацьких бойових та традиційних мистецтв «Спас», «Джура»;

- *мистецтвознавчого спрямування*: відвідування вистав, концертів, майстер-класів, участь у Всеукраїнських фестивалях «Дзвени, бандуро!» та «Таврійські сурми», обласних фестивалях «Таланти твої, Запорізький краю!» та «Співочий степ», виставках дитячої творчості з декоративно-ужиткового та образотворчого мистецтва тощо;

- *пошуково-дослідницького спрямування*: краєзнавчі експедиції («Історія міст і сіл України», «Наша Батьківщина – Україна», «Великий Луг», «Знай, люби, бережи!») та екологічні експедиції («Мій рідний край»).

Відповідно, всі заходи наповнені громадянсько-патріотичним змістом, стверджують ідею спільності інтересів та взаємоповаги, підтримують прагнення кожної особистості до духовного, інтелектуального, творчого та фізичного розвитку задля розквіту держави в цілому. Найбільш доцільними серед них слід вважати:

- інформаційно-масові (подорожі до джерел рідної культури, історії держави, створення буклетів);
- діяльнісно-практичні (екскурсії, свята, огляди-конкурси);

- інтегративні (фестивалі, гуртки);
- індивідуальні (творчі завдання, звіти, індивідуальна робота тощо);
- наочні (виставки дитячої творчості), тобто такі, де діти можуть продемонструвати свою активну життєву позицію та своє ставлення до тих чи інших подій, осіб, діяльності тощо.

Яскравим прикладом патріотизму є козацька педагогіка, яка сформувала не одне покоління патріотів України. Цьому напрямку роботи присвятила свою діяльність Степногірська школа джур, започаткована в 2004 році. З 2007-2008н.р. на базі КЗ «Степногірська ЗОШ І-ІІІ ст.» ВРР ЗО успішно функціонує гурток «Джура» (керівник Кваша О.В.), як складова шкільної дитячої козацької держави «Відродження» і нарівні з гуртком козацького бойового мистецтва «Спас» (керівник Апанасенко О.Г.) відповідає за військово-патріотичний напрямок роботи шкільного самоврядування. Джури складають основу команд при проведенні військово-спортивних свят та беруть участь в показових виступах на патріотичних заходах різних рівнів.

Для формування в однолітків стійкої мотивації з фізичного, духовного та інтелектуального розвитку, підтримки почуття патріотизму і розуміння найвищої цінності – волі й незалежності, джури проводять ігри-свята з патріотичним нахилом:

- **«Свято посвяти в козачата»** - учні 5-х класів, на День Українського козацтва - 14 жовтня, стають повноправними членами шкільної дитячої козацької держави «Відродження». Проходять показові виступи кращих представників школи джур та членів гуртка козацького бойового мистецтва «Спас», інтелектуальні та спортивні змагання. Особливістю є те, що команди суперників різновікові і складаються з учнів 5-го та 11-го класів. Під час підготовки до свята учні 5-х класів знайомляться з одинадцятикласниками і процес адаптації в середній ланці після початкової проходить більш ефективніше. Це свято має селищний статус і на ньому присутні громадськість селища, представники селищної, районної та обласної влади, громадських патріотичних та козацьких організацій.

- *«Козацькі розваги»* - свято учнівської призовної молоді до Дня захисника Вітчизни з обов'язковим запрошенням та присутністю батьків, ветеранів і учасників бойових дій, офіцерів райвійськкомату, козаків Війська Запорозького Низового.

- *«Козацька ватра»* - художньо-естетичний та мистецький фестиваль 25 травня з підведення підсумків роботи учнівського самоврядування та шкільної дитячої козацької держави «Відродження» за навчальний рік.

- *Міжнародний фестиваль козацьких бойових та традиційних мистецтв «Спас на Хортиці»* з 2006 року, щорічно приймається участь в даному заході.

Чітко усвідомлюючи, що формування особистості національно-свідомого громадянина України – процес довготривалий, складний та важкий, особливо коли він ускладнюється реаліями сьогодення, джури намагаються забезпечувати цілісність системи виховання, яка вимагає залучення до участі у позаурочних заходах батьків учнів, представників органів влади та громадських, патріотичних і козацьких організацій.

Цікавими для підсумкового закріплення набутих знань протягом навчального року, є досвід проведення тактичних ігор на природі, таких як:

- *«Вишкіл джур»* - підсумкові військово-польові заняття-навчання з практичного застосування набутих військово-прикладних знань.

- Значну частину часу джури приділяють підготовці і участі в навчально-виховних та громадянсько-патріотичних заходах:

- обов'язкова участь у волонтерському русі стосовно допомоги і підтримки ветеранів війни та праці, а також опікування впорядкуванням території навколо Обеліску Слави;

- підготовка в організації та активна участь в проведенні селищних заходів до Дня Перемоги та несення почесної варти біля Обеліску Слави 9 Травня;

- найкращі джури (так, як це є одним з найвищих заохочень в школі джур) приймають участь в урочистих заходах з нагоди Тризни за загиблими козаками на о. Хортиця;

- жодна селищна акція «За чисте довкілля» не проходить без активної участі школи джур, а деякі навколишні джерела під постійним патронатом юних козачат;

- з липня 2014 року активна волонтерська діяльність в межах своїх можливостей в підтримці 55 артилерійської бригади та 37 полку територіальної оборони.

Вагомий внесок у теорію національно-патріотичного виховання та позашкільної освіти внесла С. Русова. Визнаючи віковічне значення школи, шкільної освіти для найкращого розвитку дітей, вона зазначала, що “ми не можемо не бачити, що найкраща школа без позашкільної освіти та її допомоги не дає великих корисних результатів”. Тільки на рідному ґрунті, серед рідної пісні і слова, вказувала вона, здатна вирости національно-свідома людина. Заняття у вокальному гуртку та ансамблі бандуристів «Веснянка» пробуджують у дітей інтерес до вокального мистецтва, що дозволяє розвивати їх музичну культуру. За підсумками вивчення дитячих пісень, вокальних творів, українських національних, сучасних естрадних пісень розширюються знання дітей про історію України, її співочої культури. Виховується і прищеплюється любов і повага до духовної спадщини. Вихованці цих гуртків - постійні учасники обласних конкурсів та фестивалів, які проводяться Департаментом освіти і науки Запорізької облдержадміністрації з метою патріотичного і громадянського виховання дітей, збереження культурної спадщини в Україні, залучення учнівської молоді до кращих традицій національного мистецтва. Зокрема, це такий фестиваль, як «Зорепад». Гуртківці є дипломантами та лауреатами обласного фестивалю патріотичної пісні «Спадщина». Вокальний ансамбль «Сузір'я», відзначений грамотами у обласних фестивалях дитячої творчості «Таланти твої, Україно», став лауреатом Міжнародного фестивалю мистецтв «Зірки пекторалі», лауреатом обласного фестивалю хорового мистецтва «Мій спів тобі, мій краю рідний!» та обласного фестивалю-конкурсу міжнаціональних культур «Зоряниця». «Зразковий художній колектив» ансамблю бандуристів «Веснянка» є активним учасником та лауреатом

щорічних районних та обласних фестивалів «Чисті роси», «Співає юність України», «Сузір'я втілених надій» в рамках Всеукраїнського огляду художньої творчості «Таланти твої, Україно».

Поліпшенню національно-патріотичного і морально-естетичного виховання сприяє робота в гуртках декоративно-прикладного мистецтва. Так, у гуртках «Тістопластика», «Бісерна фантазія», «Бісероплетіння», «Калинонька», «М'яка іграшка» діти вивчають різноманітні техніки рукоділля. Звичайно, їх вивчення базується на українській національній тематиці. Гуртківці не тільки навчаються нових технік, а й відроджують забуті. На цих унікальних заняттях розкривається дитяча душа, її ставлення до навколишнього світу в цілому, робляться кроки по формуванню полікультурності у дитини, що є надзвичайно актуальним в рамках діалогу культур.

Відроджуючи давні традиції, гуртківці створюють композиції, на яких оживають маки, троянди, пшеничні колоски і неодмінно символи нашої України: верба, калина, барвінок. Вихованці гуртка «Калинонька» оволодівають новою технікою — «канзаши», створюючи унікальні композиції на українську тематику, наприклад, панно «Соняшники».

Дітям гуртка «Тістопластика» подобається працювати над темою «Українські свята та обряди». Вони розробляють свої композиції за мотивами різних сюжетів з народних дійств та фольклору.

В наш час різні види народного ремесла почали своє відродження. Особливою увагою користується технологія створення ляльок-мотанок та їх різновидам за призначенням, адже ляльки-обереги мають дуже велике значення в житті людини. Саме цією ідеєю скористалися і вихованці гуртка «М'яка іграшка». Під час роботи літніх пришкільних таборів вони проводили майстер-клас для своїх одноліток на тему «Виготовлення оберегу для домашніх тварин». Захід продемонстрував не тільки неабияку зацікавленість дітей, а й викликав вирій позитивних емоцій та яскравих вражень, що лише підтверджує його високий виховний потенціал.

У районі розроблена Програма патріотичного виховання молоді на 2012-2016 роки, затверджена рішенням Василівської районної ради Запорізької області від 30 березня 2012 року № 7. У рамках реалізації даної Програми увага Центру концентрується на виконанні пунктів щодо:

- створення та діяльності гуртків з патріотичного виховання молоді;
- проведення заходів, присвячених пам'яті воїнів, загиблих у роки Великої Вітчизняної війни;
- заходу «Посвята в козачата»;
- конкурсу-виставки з декоративно-ужиткового та образотворчого мистецтва «Знай і люби свій край»;
- підтримки дитячих, молодіжних організацій в реалізації функцій патріотичного виховання молоді на базі навчальних закладів.

Результати участі дітей у вище зазначених заходах демонструють сформованість у останніх певних переконань і поглядів щодо своєї громадянської позиції та патріотичних почуттів. Так, готуючись до 90-ї річниці утворення та 70-ї річниці визволення Василівського району Запорізької області від фашистських загарбників, вихованці авіамодельного гуртка (керівник Савченко С.В.), гуртка історичного краєзнавства (керівник Янковська Л.П.) та пішохідного туризму (керівник Підгорний А.І.) підготували цікаві презентації своїх пошуково-дослідницьких проєктів. А творча група вихованців авіамодельного гуртка зі своїм проєктом «Василівський Гастелло» у 2014 році посіла II місце у обласному конкурсі «Моральний вчинок».

Екскурсії та туристські походи – важливий засіб формування світогляду школярів. Вони розширюють кругозір дитини, дають можливість краще пізнати історію та географію Батьківщини, виховують патріотизм і любов до рідного краю, пробуджують повагу до національної спадщини свого народу.

Вихованці туристичних гуртків КПНЗ «Центр ДЮТТ» ВРР ЗО кожного року приймають участь у різних конкурсах, експедиціях, походах, які щоразу демонструють значний духовний і моральний потенціал традицій і звичаїв

народу України, що може бути покладений в основу виховання патріотичних почуттів і дітей в нинішніх умовах розбудови нової держави.

Серед таких конкурсів можна виділити: Всеукраїнську експедицію учнівської та студентської молоді «Моя Батьківщина – Україна», метою якої є виховання в учнівської та студентської молоді патріотизму, любові до України, поваги до народних звичаїв, традицій, духовних і культурних цінностей усіх націй і народів, які живуть в Україні. За результатами роботи 2014 року за участь в цій експедиції команда підлітків гуртка історичного краєзнавства (керівник Янковська Л. П.) отримали грамоту. За результатами Всеукраїнської туристсько-краєзнавчої експедиції учнівської молоді «Історія міст і сіл України», завданням якої є залучення молоді до краєзнавчої та науково-дослідницької роботи, бажання пізнавати і вивчати історико-культурні надбання свого народу, природи рідного краю, у 2014 році вихованець гуртка спортивного орієнтування - Севастьянов Руслан (керівник Гавязь А.В.) посів III місце. Також III місце посіла авторська група гуртка географічного краєзнавства (керівник Солонцова Н.В.). Робота Севастьянова Р. була відібрана до участі у Всеукраїнському етапі конкурсу, де також посіла III місце. Група вихованців гуртка пішохідного туризму (керівник Підгорний А.І.) посіла II місце у Всеукраїнському конкурсі на кращу туристсько-краєзнавчу експедицію учнівської молоді «Мій рідний край». Група вихованців гуртка географічного краєзнавства (керівник Солонцова Н.В.) брала участь в обласному заочному конкурсі пошукових робіт «Твої герої Запорізький край», головною метою якого є активізація пошуково-патріотичного руху серед учнівських колективів. Вихованці гуртка історичного краєзнавства (керівник Янковська Л.П.) з 2009 року є постійними та активними учасниками скаутської експедиції-практикуму «Гілея», що набула популярності в останні роки. Одним з головних принципів скаутського руху є виховання справжніх патріотів України, формування особистості, культурного та фізичного розвитку молодих громадян. Також вихованці цього гуртка здійснили одноденну краєзнавчу експедицію до дня партизанської слави під назвою «Партизанськими стежками», в результаті

учасниками експедиції було досліджено партизанський рух на території Василівських плавень.

Туризм – не тільки фізичний розвиток, бадьорість, і працездатність, а й відмінний засіб виховання у дітей цілеспрямованості, зібраності, прагнення до пізнання, патріотичного духу.

Підсумовуючи вище зазначене слід зауважити, що складний процес героїко-патріотичного виховання у позашкільному закладі здійснюється за допомогою різноманітних форм роботи, вибір яких залежить від змісту та завдань виховної роботи установи в цілому, вікових особливостей вихованців, а головне – особистої позиції педагога-вихователя, який розуміє важливість такої діяльності на даному етапі і відповідально ставиться до її реалізації.

Література:

1. Методичні рекомендації з організації патріотичного виховання. Лист МОН України від 27.11.2014 № 1/9-614 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.mon.gov.ua
2. Вишневецький О. Сучасне українське виховання (система цінностей). — Львів, — 1999. — 15 с.
3. Громадянин — Держава — Громадянське виховання. Антологія / Упорядники М. П. Рогозін і О. В. Сухомлинська. — Донецьк, 2001, —262 с.
4. Концепція громадянської освіти в Україні //Директор школи. — 2001. — № 20 (164). — С 7.